

Nr 129.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt filosofie doktorn Per Karl Hjalmar Dusén; given Stockholms slott den 4 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. J:son Bergqvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde härefter följande:

Hos Kungl. Maj:t har vetenskapsakademien i skrivelse den 9 februari 1921 gjort framställning om pension åt filosofie hedersdoktorn Per Karl Hjalmar Dusén, vilken enligt vad ett i ärendet inkommet prästbetyg utvisar är född den 4 augusti 1855.

Understöd
åt filosofie
doktorn P.
K. H. Dusén.

Akademien öfverförmäler till en början, att intendenterna vid natur-

historiska riksmuseet professorerna G. Holm, C. Lindman och T. G. Halle för akademien anmält, att det kommit till deras kännedom, att bemålde, genom sina resor och sina vetenskapliga forskningar väl bekante vetenskapsidkare för närvarande levde under bekymmersamma förhållanden och endast med stor svårighet kunde fortsätta sina vetenskapliga studier. Akademien återger därefter ett anförande av nämnda tre personer, så lydande:

Dusén avslutade år 1878 sina studier vid tekniska högskolans fackskola för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi; tjänstgjorde vårterminen 1879 som vikarierande lektor i fysik vid högre allmänna läroverket i Karlstad; var åren 1880—1889 lärare vid norra Kalmar läns folkhögskola; deltog åren 1887—1889 i Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten.

Året 1890 antog Dusén ett erbjudande att resa till Kamerun, för att under ett års tid kartera de ansevärdiga markområden, som en svensk kolonialfirma ägde inom denna tyska koloni. Dusén begagnade vid arbetsårets slut sin av firman medgivna rätt att kvarstanna i landet, för att ägna sig speciellt åt botaniska studier. Hans tillgångar voro otillräckliga, men vänner i hemlandet sörjde för hans förseende med nödiga medel, varjämte den svenska firman Knutsson, Valdau och Heilborn lämnade Dusén allt understöd den kunde i form av transporter, proviant och bostad. Under sin vistelse i Kamerun upptäckte Dusén ej mindre än 300 för vetenskapen nya mossarter, och professor V. F. Brotherus, samtidens främste bryolog, talar också om Dusén såsom »der hervorragende Erforscher der Westafrikanischen Bryologie».

Utom den rika mosskörden hemförde Dusén en stor samling fossila växter, som i sin helhet tillhöra riksmuseets paleobotaniska avdelning. Denna samling är den största, som något museum äger från Kamerun.

Det synes oss överflödigt att i detalj uttala oss om Duséns efterföljande, icke mindre än åtta forskningsresor, och vi anse det så mycket mindre nödvändigt, som vi bifoga såväl en översikt över dessa resor som en förteckning över av Dusén författade arbeten. Vi vilja emellertid framhålla, att de stora och dyrbara samlingarna från dessa resor, däribland det originalmaterial, som legat till grund för Duséns egna publikationer, utgjort ett synnerligen värdefullt tillskott till riksmuseet. I första hand gäller detta givetvis det botaniska materialet, men även värderika samlingar av fossila växter och djur hava genom Dusén tillförts museet.

Under tiden den 1 mars 1899—den 20 maj 1900 var Dusén amanuens vid riksmuseets paleobotaniska avdelning. Vid botaniska avdelningen har han vid två olika tillfällen varit regnellsk amanuens, nämligen 1 september—31 december 1907 och 1 januari—31 mars 1913. För övrigt har Dusén under långa tider varit sysselsatt med bearbetning av museets samlingar.

Av översikten över Duséns forskningsresor erfar vi, att av de medel av omkring 15,000 kronor, som av kongressen i Paraná anslagits och erbjudits Dusén för fortsatt verksamhet inom staten, blott halva beloppet utanordnades. Planen för undersökningarna åren 1914—1916 var vid den tidpunkt, då den senare delen av

anslaget bort utbetalas, ungefär till hälften genomförd. Trots det ogynnsamma läge, vari Dusén genom vägrad utbetalning av résterande anslagsmedel befann sig, bestämde han sig likväl för fullföljandet av undersökningarna enligt från början uppgjord plan. Han ägde nämligen själv omkring 8,000 kronor, som återstodo av det belopp, varmed de botaniska samlingarna från 1908—1912 års resa blivit ersatta. Dessa penningar offrade han. Detta hade till följd, att Dusén, då han i augusti 1916 hemkom, var praktiskt tagit medellös.

Bearbetningen av de från Paraná hemförda samlingarna är icke fullt avslutad. Själv har Dusén hittills bestämt omkring 4,000 arter. De ännu obestämda delarna av samlingarna med inberäkning av de bidrag, som äro att förvänta från specialister, anses komma att belöpa sig till inemot 1,000 arter. Detta innebär, att det i föreliggande fall rör sig om en av de fullständigaste inventeringar av vegetationen, som hittills utförts inom ett begränsat område av Brasilien.

Samlingarna innehålla, enligt Dusén, mer än 100 obekanta arter och 6 nya släkten.

Att Duséns arbeten uppskattats synes därav, att han år 1904 kallades till hedersdoktor vid Princeton University i Förenta Staterna, och att han år 1917 erhöll sällskapetets för antropologi och geografi Wahlbergs-medalj.

Då det ej kan vara vårt land värdigt att ej hjälpa en person, som ägnat mer än hälften av sitt liv åt oegennyttiga, vetenskapliga forskningar och gjort Sverige och speciellt riksmuseet så stora tjänster, och som oaktat sina 66 år ännu har krafter kvar, som han gärna ställer till riksmuseets tjänst, ifall hans ekonomiska förhållanden det tillåta, få vi undertecknade anhålla, att vetenskapsakademien ville ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om en statspension å 3,000 kronor för doktor P. Dusén.

Akademien har vid sin framställning fogat i nu återgivna anförande omförmälda översikt över Duséns i naturvetenskapligt syfte företagna åtta resor samt förteckning över av Dusén författade arbeten, vilken utvisar att han under åren 1888—1911 av trycket utgivit 33 olika naturvetenskapliga arbeten på svenska, engelska, tyska och portugisiska samt att han utgivit tre kartor, däribland en över Konung Oskars fjord och Kejsar Frans Josefs fjord, vilken offentliggjorts i senare delen av A. G. Nathorsts reseverk »Två somrar i Norra Ishavet» och betecknas som Duséns utan gensägelse mest betydande geografiska arbete.

Själv anför akademien vidare:

Härav framgår att Dusén visserligen endast under korta tider varit anställd i statens tjänst, men att han genom sina till riksmuseet hemförda samlingar och det mångåriga arbete han nedlagt på dessa samlingars ordnande och bestämning gjort museet en tjänst, som väl kan jämföras med det arbete, som en avlönad, vid museet anställd assistent skulle kunnat utföra. Den ersättning, som Dusén uppburit har däremot, på grund av museets bristande tillgångar, varit högst obetydlig. Då staten alltså mot en ringa ersättning till Dusén erhållit ett arbete,

som annars skulle kostat mycket mera, och då man dessutom på grund av Duséns hela läggning kan vara förvissad om, att han fortfarande, därest han kan få sin framtid någorlunda betryggad, kommer att arbeta i sin vetenskap, anser akademien det vara en rimlig och billig begäran, att Duséns verksamhet får det erkännande, att han under sin återstående livstid skyddas för nöd och beredes tillfälle att fortsätta sina forskningsarbeten.

Akademien anhåller, att Kungl. Maj:t på grund av det anförda tacktes förslå riksdagen att från och med år 1922, det år då Dusén fyller 67 år, bereda honom en årlig pension å 3,000 kronor under hans återstående livstid.

På grund av remiss har statskontoret den 22 februari 1921 avgivit utlåtande i ärendet av följande lydelse:

Med hänsyn till det mångåriga arbete, Dusén nedlagt i naturhistoriska riksmuseets tjänst, synes det statskontoret skäligt, att något understöd tillerkännes honom. Då vetenskapsakademien i förevarande framställning förklarar, att det arbete, Dusén utfört, kunde jämföras med vad en avlönad, vid museet anställd assistent kunnat utföra, har statskontoret intet att erinra mot det ifrågasatta understödsbeloppet, 3,000 kronor, vilket utgör i runt tal 2/3 av det assistent vid berörda museum enligt gällande stat tillkommande arvode, 4,600 kronor.

Departementschefen.

Jag instämmer med förslagsställarna i att det är en hederssak för vårt land att Dusén, med hänsyn till de tjänster han gjort de svenska naturvetenskaperna, beredes en tryggad ålderdom. Mot beloppet av det föreslagna understödet, som torde böra utgå från allmänna indragningsstaten, har jag intet att erinra, och hemställer jag för den skull, att Eders Kungl. Maj:ts tacktes förslå riksdagen medgiva

att filosofie doktorn Per Karl Hjalmar Dusén må från och med den 1 januari 1922 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 3,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Florén.